

JÄRVISTÄMME JA JOISTAMME
KALAVESINÄ

T. H. JÄRVI

HELSINKI 1916

11.6761K

24 57

(Eripainos Suomen Kalastuslehestä N:o 1, v. 1916.)

JÄRVISTÄMME JA JOISTAMME KALAVESINÄ

T. H. JÄRVI.

HELSINKI 1916
KIRJAPAINO-OY SANA

1973 г.

1992 г.

№6761К

БИБЛИОТЕКА
Н-Ф. филиала
АН СССР

Järvistämme ja joistamme kalavesinä.

Moni innokas maamies ja maatalouden harrastaja Suomen länsiosissa pitää kalastusta sisävesillämme varsin pienenä merkitykseltään. Niinpä paikoin, esim. Etelä-Hämeessä, ovat kalaveden omistajat arvioineet kalavetensä siksi vähäarvoisiksi, että ovat jättäneet ne ränsistymään kuten hyljätyn takamaan mökin. Suuremmassa osassa maatamme (Keski-, Itä- ja Pohjois-Suomessa) on kuitenkin kalastus siksi huomattava osa tilallisenkin taloudesta, että kalavesille pannaan arvoa ja kalastusoikeuksista pidetään tiukasti kiinni. Silti ei näilläkään paikoilla kalavesille omistettu huomio ole iso. Edelleenkin on nimittäin laajalti se käsitys vallalla, että kalavedessä kaikki on luojan käsissä; hoitoa, kuten pelto, niitty tai karja, kalavesi ei kaipaa.

Kalatuotanto, varsinkin sisävesistämme, on, virallisten tietojen mukaan, sangen pieni. Kuitenkin ovat nämä tilastotiedot ilmeisesti virheelliset, s. o. liian alhaiset. Tilasto ei näet tarpeeksi ota huomioon omaa kulutustamme. Sillä joskin paljon puhutaan kalavesiemme huonontumisesta, täytyy olojamme tuntevan kuitenkin myöntää, että meillä vielä syödään paljon kalaa. Suolakala harvoin puuttuu maalaisen pöydältä ja tuore kala on mieluisa vaihtelu kaikkien ruokajärjestyksessä. Omaa kalankulutustamme täytyy siis katsoa isoksi. Siitä huolimatta viedään kalaa, myös sisävesistä pyydystettyä, maasta muualle (Venäjälle).

Aluksi voimmekin viivähtää kysymyksessä kalavesiemme yhtämittaisesta huonontumisesta ja saalisten hupenemisesta. Ottakaamme esille muutamia näkökohtia. Läpi vuosisadat, aina 1770 luvulle saakka, on asukkaita ollut maassamme vain noin viides osa nykyisestä määrästä tai vieläkin vähemmän. Jos nyt järviemme ja jokiemme tuotanto jakaantuisi tasan kullekin maan asukkaalle eikä tuotannon kokonaismäärä olisi aikojen kuluessa vähentynyt, olisi

noina kuluneina vuosisatoina kunkin henkilön osaksi tullut viisi kertaa niin paljon kalaa, kuin nykypolven yksilön osaksi tulee. En pidä näet lainkaan luultavana, että kalojen vienti maastamme olisi entisinä aikoina ollut suurempi kuin nyt, pikemmin päinvastoin. Käsitys kalavesiemme huonontumisesta siis ilmeisesti perustuu osaksi siihen, että väkiluvun nopeasti lisääntyessä veden tuotanto on jakautunut useamman osalle, osuuksien tietysti silloin pienessä. Vastatkaamme sitten ihan päinvastaiseen kysymykseen. Onko lainkaan perää väitteessä kalavesien huonontumisesta? On perää. Erinäisissä tapauksissa. Jätteitä veteen päästävät tehtaot, varsinkin paperi- ja massatehtaot, ovat hävittäneet arvokkaamman kalaston monista virta- ja koskipaikoista (Kymestä, Länkelän joesta y. m.). Sahajauho- ja rimatäyteillä on saatu aikaan samanlaista. Maalaisväestömmme ylen suosimat järvien laskemiset (olisi jo aika liiallisesta laskuinnosta luopua) ovat nekin osaltaan kalavesiä pilanneet. Puitten uitto, varsinkin kuorimattomien, on eräissä ahtaissa vesissä myöskin voinut aiheuttaa tuhoa, vaikkei siinä määrin, kuin useasti on arveltu. Jokikalastus on niinkään huonontunut sen kautta, että jokikalajen kalastus on siirtynyt merelle. Kalavesien hylkyksi jättäminen ja varsinkin se seikka, että kalaston järjestely on tähän asti ollut, ja tahtoo olla vieläkin, tuntematon käsite kalavesiemme käyttäjille ja omistajille, on myös aiheuttanut kalavesien rappeutumista. Loppujen lopuksi on liikakalastuskin toisinaan tuhonnut joksikuksi aikaa arvokkaan kalakannan. Loppullinen vastaus kysymykseemme olisi siis seuraava: erinäiset kalavetemme ovat voineet syystä tai toisesta tulla huonommiksi, mutta väittää ei voida, että kalavetemme yleensä olisivat askel askeleelta tulleet vähemmän antaviksi.

Millaiset sitten ovat sisämaamme kalavedet? Voisimme lyhyesti sanoa: sellaiset kuin niitä ympäröivät maatkin — hedelmällisessä seudussa hyviä, kovin karulla maalla huonoja, soitten keskellä ehkä vielä huonompia, muualla keskinkertaisia. Tämä onkin varsin luonnollista, sillä samalla lailla kuin rehevä maaperä kasvattaa hyvän heinän ja siten elättää suhteellisesti suuren karjan, samoin myös hyvällä maaperällä oleva järvi, ellei se ole liian syvä, kasvattaa lihavamman ja runsaamman kalaston. Miten erilaisia järvemme kalavesinä ovat, käy ilmi m. m. seuraavasta esimerkistä. Varsinaisten järvisuutujemme taloudellisesti arvokkain kala, muikku, ei esim. Oulujärvessä ja Kivijärvessä (Pohjois-Hämeessä) saavuta kolmessa vuodessa sitä kokoa, minkä se Vesijärvessä, Puruvedessä ja Pyhäjärvässä, samannimisessä Viipurinläänin pitäjässä, saavuttaa jo ensimmäisenä ke-

sänään, tai Keiteleessä (yläosassa) ja Pielisjärvessä kahden kesän yli elettyään. Samantapaisia erilaisuuksia esiintyneee myös muitten kalojen kasvussa. Veisi liian pitkälle lähteä lähemmin kuvailemaan eri kalavesilaatujemme tuntomerkkejä ja oloja niissä. Riittänee, kun muistamme, että eri kalavetemme ovat laadullleen hyvin erilaisia — siitä luonnollisesta syystä, että kalat tarvitsevat muutakin kuin vain vettä.

Ottakaamme tämän jälkeen puheeksi kalavesiemme hoito. Oikeastaan olisi siitä paljon sanottavaa, mutta rajoittukaamme pääasioihin. Missä maanviljelys sivuhaaroineen on kehittynyt moninaiiseksi, paljon voimia ja harrastusta vaativaksi taloudeksi, siellä olisi paras luovuttaa — mieluummin toisten osuuksiin yhdistettynä — kalavesi vuokraa vastaan toisiin käsiin. Tätä tavoittelevat myös voimassaolevat kalastusasetuksemme kalastuskuntakäsitteillään. Katsottava vaan olisi kalavettä luovutettaessa, että se jätetään pystyviin käsiin, siis henkilöille, joilla on kykyä ja halua syventyä alaansa. Mutta muistettakoon samalla, että sanottujen henkilöiden on alastaan saatava toimeentulonsa. Yleensä ovat kuitenkin olot maassamme sellaiset, että pääasiallisin kalastus vielä kauvan pysyy tilallisten hallussa. Paitsi että useankin tilallisen talous sitä vaatii, on vielä sekkin seikka huomattava, ettei kalastus ole monelle kansan miehelle vain toimeentulon ja ravinnon hankkimista, vaan myös miltei yhtä suuressa määrin ulkoilmaurheilua: vesillä-oloa, vaihtelua ja mieltäkiinnittävää „onnen“ kokemista. Samat vaistot, jotka tekevät monen herrasmiehen piintyneeksi kalamieheksi, luovat useimmiten myöskin maaseudun kokeneet kala-ukot.

Kalaveden tuotannon lisääminen on monimutkainen asia. Pitkät ajat on luultu kalastuslainsäädännön voivan suorittaa tämän työn. Vahva ja yleinen on vielä meillä toisissa piireissä usko sääntöjen ja kieltojen voimaan tällä alalla. Kotiutumassa olevan kalastustieteen kannalta katsoen täytyy kuitenkin sanoa: tämä tie ei vie perille. Ei niin, ettei kalastuslakeja lainkaan kaivattaisi. Välttämättömiä ovat kalavesien omistus- ja käyttöoikeuksia järjestävät lait, sekä asetukset, jotka estävät äärimmäiset hävitykset ja väärinkäytökset. Mutta siksi vapautta sitovia eivät kalastusasetukset saa olla, että niistä tulee järkevän kalatalouden esteitä. Niiksi ne kuitenkin helposti muodostuvat — myös meillä nykyään voimassaoleva kalastussääntö on sellainen —, koska lait, aina jossain määrin kamareissa tehtyinä, ovat enemmän kaavamaisia kuin monivaihteinen ja vivahdusrikas luonto. Kantamme selvittämiseksi mainitkaamme eräitä esimerkkejä. Kalastuslainsäädäntömme ase, jolla se pyrki kalavesien

hoitoa järjestämään, on varsinaisesti vain rauhoitus, s. o. käsky olla pyytämättä. Myös suosii se, toisessa sijassa, kalanistutuksia, mutta voisi sanoa: aivan summamutikassa. Rauhoitus ei kuitenkaan ole mikään huonontuneitten tai luonnostaan huonojen kalavesien yleislääke. Liiallisella rauhoittamisella voi päinvastoin hyvinkin kalaveden saada rappeutuneeksi. Tämä aiheutuu siitä, että rauhoittaessa, ja varsinkin liiaksi rauhoittaessa, arvottomat kalalajit voivat lisääntyä tarjona olevaan ravintomäärään nähden siinä mitassa, että vievät ravinnon muilta paremmilta sekä itsekin jäävät kitukasvuiksi. Kaikki tällainen on liika-asutusta, johonka rauhoitus ei kykene tuomaan parannusta. Olen nähnyt rauhoitetun järven (tosin Rovaniemellä, Pöyliönjärvi), jonka kolmivuotiaalla ahvenyksilöllä oli vain 10 gr:n paino ja syöntikelpoisella ahvenella (80 gr:n painoisella) ikää 8 vuotta. Tuusulanjärvessä etelässä ei ahventen kasvu, tehtyjen ikämääräysten mukaan, ole sen suurempi. Turhaa on tietenkin aina säästää tällaista kitukasvuista ja lukuisaa ahvenkantaa sekä odottaa siksi, kunnes sen jokainen yksilö kasvaa riittävän isoksi. Miltei ainoa tapa saada ne jonkunverran nopeammin kasvamaan, tai toisissa tapauksissa niitten käyttämää ravintoa varatuksi toisia kaloja varten, on kalastaa niitä pois myös pieninä. Toinenkin tapaus Rovaniemeltä on kuvaava. Sikäläisessä Sonkajärvessä esiintyy runsaasti peräti pienikasvuista siikaa, paikkakunnalla nimitetäänkin sitä senvuoksi muikuksi. Kalastussääntömme pitää 25 cm:ä lyhyempää siikaa alamittaisena — se ei tosin kiellä sitä lyhyempien pyytämistä, mutta kieltää niitten kauppaamisen. Jos nyt sanotusta järvestä ei „alamittaisia“ siikoja pyydetäisi, vaan tahdottaisiin säästää ne siksi, kunnes ne täyttävät täyden mitan — saisi sitä hetkeä odottaa ikuisesti, siksi kitukasvuinen on sikäläinen siika: nelivuotiaat ovat 14—15 cm ja niitten paino 24—25 gr. Ainoa keino, jonka avulla järvestä joskus ehkä voisi saada täysimittaisenkin siian, on se, että suurin osa niistä pyydetään „alamittaisina“. Asianlaita lienee nimittäin tässä järvessä se, että sen laskujoen ollessa erinomainen siian kutupaikka, syntyy näitä siksi paljon, ettei järvi jaksa tarjota riittävästi ravintoa sinne saapuneelle joukolla. Täten on järven siika tullut hidaskasvuiseksi, mahdollisesti aikojen kuluessa kehittynyt erikoiseksi kääpiöroduksi. Esimerkki on ehkä räikeä, mutta kuitenkin tosi. Äärimmäiset johtopäätökset muikkukannan vaihteluja koskevista tutkimuksista taasen voivat siihen tulokseen, että tärkeämpi kuin on lain määräämä muikkupyydysten suurin tiheys, voi olla harvojen verkkojen käyttämiskielto sinä aikana, jolloin kadot jonakuna vuonna peräkkäin ovat keskeyttä-

neet muikkukannan uusiutumisen. Kaikki nämä esimerkit — ja niitä voisin sekä itse että toiset kalastusbiologimme lisätä — osoittavat, miten harhaan yleiset, koko maata tarkoittavat rauhoitusmääräykset voivat viedä. Voimassaolevan kalastussääntömme perusvika onkin se, että sen liialliset yksityiskohtaisuudet ovat ristiriidassa olemme moninaisuuksien kanssa. — Kalanistutuksiin nähden huomautettakoon, että niin tärkeä kalaveden hoitotapa kuin istutus onkin, niin sittenkin voi — vieläpä sellaisenkin kalan kuin järvilohenkin — istuttaminen olla erinäisissä tapauksissa kalataloudellinen virhe.

Miten sitten on saatava aikaan asianmukainen kalavesiemme hoito? On pakko sanoa: melkoiselta osalta puuttuu meiltä tarpeellinen tieteellinen pohja sekä riittävä käytännöllinen kokemus. Se kuitenkin on varmaa, etteivät vastaisuudessa — jos meillä edistystä jatkuu — kalastusvirikailijat vetoa ensisijassa lakikirjoihinsa. Heidän pääasiallisin työnsä tulee olemaan kalataloussuunnitelmien teko tarpeellisine esitöineen. Vähintään yhtä tärkeätä nimittäin kuin on vuoroviljelyssuunnitelmien teko maanviljelykselle, on myös kalataloussuunnitelmien teko. Ilman niitä ei kalavesi tule täysin tuottoisesti käytetyksi. Hyvin hoidetussa kalavedessä eivät kalat saa mielin määrin lisääntyä eivätkä keskenänsä kilpailla. Toisia kaloja, jos ne ovat taloudellisesti edullisempien kilpailijoita, ei pitäisi suosia lainkaan, vaikeivat olisikaan kaikkea arvoa vailla. Johtotähtenä tulee olemaan: oikea kala oikeaan veteen ja runsas, joskaan ei liiallinen, kalastaminen. Ei siis tavotella yhtäkaaa kaikkien kalalajien kasvattamista, vaan ainoastaan edullisimpain. Eri kalavesistämme on siis laatunsa mukaan tehtävä joko muikku- ja lohivesiä tai lahnavesiä, siikavesiä, kuha- ja kuorevesiä, hauki- ja särkivesiä, pää-kalavesityyppejä mainitaksemme. Pääkalojen ohella voi ja pitääkin olla erikoisia sivukaloja käyttämässä hyväksi sitä ravintoa, jota pääkalat hylkivät, tai myös m. m. estämässä pääkalaa muodostamasta liika-asutusta, milloin sellainen saattaisi tulla kyseeseen. Kalataloussuunnitelmien teko vaatii siis tarkkoja tietoja kalojen elämästä, kasvusta ja ijästä sekä aineitten kiertokulusta luonnossa, sitäpaitsi kykyä sovittaa tietoja käytännöllisen elämän palvelukseen, s. o. tervettä järjenjuoksua.

Olen jo pitkälti puhunut kalavesien hoitoa koskevista asioista. Osaksi senvuoksi, että kaikkien vesiemme saattaminen kalarikkaaksi on monesta se päämäärä, johon olisi pyrittävä. Edelläsanoitusta luulisin käyvän selville, ettei tämä tehtävä ole kaikkein helpoimpia eikä myöskään joka paikassa lainkaan saavutettavissa. Mutta ka-

lastuselinkeinoamme voidaan edistää muullakin lailla kuin saattamalla kalavesien hoito mahdollisimman korkealle kannalle ja kehittämällä kalanviljelystä. Tämän muun edistystyön kautta ei tosin saada saaliin määrää nousemaan. Mutta kalastuksesta eläville — varsinkin köyhemmille — on tärkeätä saada myös saaliin arvo nousemaan. Tämä taasen on saavutettavissa kulku-neuvoja, ja ennenkaikkea meillä vielä varsin alkeellisella kannalla olevaa kalakauppaa kehittämällä. Aivan erikoisen suuri merkitys olisi myös sillä seikalla, että se kalamäärä, mikä ei kotona tai maasta vietyinä tule tuoreena käytetyksi, vaan joutuu kauppaan varsin yksinkertaisesti suolattuna ja siksi peräti halpahintaisena, saatettiin kauppa-arvoltaan kohoamaan. Erikoisen, kotimaisia kalalajeja jalostavan kalasäilyketeollisuuden luominen on tämän vuoksi varmasti yksi tärkeimmistä tehtävistä kalatalouden alalla. Siihen vaaditaan kyllä sekä kekseliäisyyttä että liikemiestarinoa ja -kykyä, mutta täytyy olettaa, että siitä huolimatta senkin työn suorittajia nousee kansamme keskuudesta.

„Kulkuset“ 1915.

БИБЛИОТЕКА
Н-Ф. филиала
АН СССР

Выдано
из Запасных
фондов БАН
СССР

1.

116761K